

Thina Sagdahl

Innvandrerers holdninger i politiske saker og deres partivalg

En kvantitativ studie av hvordan innvandrere i Norge sine holdninger i noen politiske saker kan forklare deres tendens til å stemme på partier på venstresiden i norsk politikk.

Bacheloroppgave i Statsvitenskap

Veileder: Henning Finseraas

Mai 2020

Thina Sagdahl

Innvandrerers holdninger i politiske saker og deres partivalg

En kvantitativ studie av hvordan innvandrere i Norge sine holdninger i noen politiske saker kan forklare deres tendens til å stemme på partier på venstresiden i norsk politikk.

Bacheloroppgave i Statsvitenskap
Veileder: Henning Finseraas
Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Hensikten med denne oppgaven er å undersøke og få innsikt i innvandreres stemmemønster og forsøke å avdekke hvorvidt holdninger til politiske spørsmål og i ideologiske dimensjoner forklarer dette. Vi starter med problemstillingen: Har innvandrere andre holdninger enn etniske nordmenn, og forklarer dette at innvandrere tenderer til å stemme på partiene på venstresiden i norsk politikk i større grad enn etniske nordmenn? For å svare på problemstillingen gjennomfører vi lineære regresjonsanalyser som belyser innvandreres posisjon i politiske spørsmål sammenlignet med etniske nordmenn, samt hvorvidt innvandreres holdninger er årsak til at de er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier enn etniske nordmenn. Analysen bygger på datasett fra European Social Survey, samt teori innenfor saksstemmegiving (issue voting), tidligere forskning innenfor feltet og ideologiske dimensjoner i Norge. Det konkluderes med at innvandrere og etniske nordmenns holdninger skiller seg fra hverandre i alle de politiske sakene som undersøkes, men at holdninger til politiske saker kun kan forklare deler av innvandreres stemmemønster og at det trolig er andre faktorer som har større forklaringskraft. En analyse av holdninger til politiske saker kan på denne måten bidra til å avdekke politiske sakers rolle i velgeres, spesielt innvandrere i Norge sitt partivalg. Videre pekes det på hvordan noen saker kan ha større betydning for partivalg enn andre, samt diskuteres teorien om nærhetsstemmings forklaringskraft i en norsk sammenheng.

Forord

Denne oppgaven er skrevet som en del av lektorutdanningen med hovedfag i samfunnsfag ved NTNU. Gjennom disse ukene, som både har vært lærerike, engasjerende og spennende, og til tider frustrerende og slitsomme, har jeg fått viktig og god hjelp av flere personer. Nå som oppgaven leveres, ønsker jeg gjerne å rette en stor takk til disse. Først og fremst vil jeg takke veilederen min, Henning Finseraas, for all hjelp og veiledning i prosessen. Takk for konstruktive og oppmuntrende tilbakemeldinger og takk for at du, til tross for uforutsette utfordringer og usikkerhet i denne perioden, har vært så tilgjengelig og fleksibel som du har vært. Jeg vil også gjerne takke min gode venninne og studiepartner, Jenny, for utallige yatzy-pauser, godt selskap, verdifulle diskusjoner og gjennomlesing av oppgaven.

Thina Sagdahl

Trondheim

Mai 2020

Innholdsfortegnelse

1.0 Introduksjon	4
1.1 Oppgavens struktur.....	4
2.0 Teoretisk rammeverk og litteraturgjennomgang	5
2.1 Saksstemmegiving (<i>issue voting</i>)	5
2.1.1 Saksstemmegiving som rasjonelt valg	6
2.1.2 Tidligere forskning.....	6
2.2 <i>De ideologiske dimensjonene i Norge</i>	7
2.3 <i>Hypoteser om skiller mellom nordmenn og innvandrere</i>	8
2.3.1 Hypotesene samlet	10
3.0 Data og metode.....	11
3.1 <i>Kvantitativ forskningsmetode</i>	11
3.2 <i>Datainnsamling</i>	11
3.2.1 European Social Survey	11
3.2.2 Datainnsamling og undersøkelsesspørsmål	12
3.2.3 Bruk av European Social Survey	12
3.3 <i>Koding av variabler</i>	12
3.4 <i>Regresjonsanalyser</i>	16
3.5 <i>Kvalitet i forskningen: Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet</i>	16
4.0 Analyse og resultater.....	17
4.1 <i>Innvandrere og etniske nordmenns holdninger i ideologiske dimensjoner</i>	17
4.2 <i>Ideologiske dimensjoners påvirkning på partivalg</i>	20
4.3 <i>Forklarer forskjeller mellom innvandrere og etniske nordmenns holdninger innvandreres stemmemønster?</i>	23
5.0 Konklusjon	24
6.0 Litteraturliste	26
7.0 Appendiks.....	33
7.1 <i>Variabler om sosialstønad og sosial utjevning i ESS-runder</i>	33
7.2 <i>Velgere med og uten innvandrerbakgrunn: stemmer på partier</i>	34
7.3 <i>Regresjoner</i>	34

1.0 Introduksjon

Valgdeltakelsen til innvandrere er vesentlig lavere sammenlignet med etniske nordmenns deltakelse (Kleven, 2019, s.24-27). Innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn i Norge og andre land viser også et tydelig mønster til å stemme på partiene som ligger til venstre for midten på den mye brukte venstre-høyre-aksen (Kleven, 2019; Bergh & Bjørklund, 2010). Dette var også tilfellet ved det norske stortingsvalget i 2017 (ibid.). Årsaken til en slik tendens er vanskelig å fastslå, og det kan tenkes at det finnes ulike forklaringer eller en kombinasjon av forklaringer på hvorfor et slikt mønster eksisterer. Tidligere studier av partipreferanser blant innvandrere viser at dette er en tendens som holder seg relativt stabil over tid. Ifølge tilhengere av saksstemmingsteorien (issue voting) er politiske enkeltsaker avgjørende for velgeres partivalg (Dalton, 2002), mens forskere som har undersøkt om mønsteret i Norge kan forklares av både sosioøkonomiske variabler og ideologi har funnet at dette har lite forklaringskraft (Bergh & Bjørklund, 2010). Hva skyldes så forskjellene i stemmegivning mellom innvandrere og etniske nordmenn? I denne oppgaven søker jeg å svare på følgende problemstilling: *Har innvandrere andre politiske holdninger enn etniske nordmenn, og forklarer dette at innvandrere tenderer til å stemme på venstresiden i norsk politikk i større grad enn etniske nordmenn?*

1.1 Oppgavens struktur

Problemstillingen undersøkes gjennom regresjonsanalyser basert på data samlet i European Social Survey (ESS) i flere runder. Analysene inkluderer holdningsvariabler som gjør det mulig å sammenligne innvandrere og etniske nordmenns holdninger til spesifikke politiske saker, som for eksempel innvandringspreferanser. Før jeg går inn på selve analysen tar jeg for meg det teoretiske rammeverket og tidligere forskning innenfor feltet. Deretter presenterer og drøfter jeg metodisk framgangsmåte, samt beslutninger tatt i denne prosessen. Videre presenterer jeg empirien og analyserer funnene, før jeg avslutningsvis diskuterer funnene og konkluderer.

Problemstillingen og hypotesene undersøkes gjennom lineære regresjonsanalyser der variablene inkluderes gruppevis. Dette gir oss mulighet til å trekke en konklusjon om hvilke saker innvandrere og etniske nordmenn har ulike holdninger til og om disse kan forklare innvandreres venstreorienterte partivalg. Vi finner at innvandrere og etniske nordmenn har ulike holdninger til alle de politiske sakene og ideologiske dimensjonene som undersøkes. Videre viser resultatene av regresjonsanalysene at den estimerte avstanden mellom innvandrere og etniske nordmenn varierer ut fra hvilke holdninger vi kontrollerer for, men at den alltid er signifikant. Vi konkluderer med at de fleste holdningene innvandrere viser samsvarer med

stemmemønsteret deres, men at holdninger til enkeltsaker kun forklarer noe av avstanden mellom de to velgergruppene.

2.0 Teoretisk rammeverk og litteraturgjennomgang

Aardal, Bergh og Haugsgjerd (2019) finner i undersøkelser av stortingsvalget i 2017 at noen ideologiske dimensjoner er gjeldende for norske velgeres partivalg: innvandring-solidaritet, offentlig-privat, sentrum-periferi, miljø-dimensjonen/vekst-vern, samt nasjonal-global (Aardal et al., 2019, s.50-56). Da målet med min analyse er å undersøke innvandrere og etniske nordmenns holdninger i politiske saker, gir disse ideologiske dimensjonene et godt utgangspunkt for å definere holdningsspørsmål for analysen. Datasettet fra ESS inneholder imidlertid ikke gode nok holdningsspørsmål knyttet til alle disse dimensjonene, og jeg ser derfor kun på fire av dem: miljø-dimensjonen, offentlig-privat, religiøs-sekulær og innvandring. Jeg vil formulere hypoteser om hvorfor innvandrere, det vil si alle respondenter som svarer at de ikke er født i landet, og etniske nordmenn stemmer ulikt basert på de ideologiske dimensjonene.

2.1 Saksstemmegiving (*issue voting*)

Teorien om saksstemmegiving (*issue voting*) hevder at velgere tar beslutninger basert på politiske enkeltsaker og holdninger til disse sakene. Denne teorien har delvis bakgrunn i den tradisjonelle Michigan-modellen (Campbell, Converse, Miller & Stokes, 1960; Dalton, 2002, s.195) som baserer seg på at velgere utvikler «partiidentifikasjon» som et resultat av en rekke faktorer som bidrar til å forme velgerens holdninger. Disse faktorene inkluderer blant annet politiske stridsspørsmål og sosial bakgrunn og avgjør til slutt velgerens partivalg (Campbell et.al, 1990, s.24-32). Teorien om saksstemmegiving baserer seg på argumenter for at politiske stridsspørsmål og kandidatimage har fått større betydning for partivalget, spesielt i vestlige samfunn (Valen, 2009; Dalton, 2002; Lachat, 2011).

Ifølge Russell J. Dalton (2002) er det ikke nødvendig at alle velgere er interessert i alle politiske saker for at teorien skal stemme, men han hevder at de fleste velgere er opptatt av minst ett område i politikken (*one issue*). Velgere har bestemte saker som er viktige for dem, og individuelle velgerbeslutninger er sterkt påvirket av hver enkeltes spesifikke interesse og prioriteringer (Dalton, 2002, s.206). Derfor har én sak ofte beskjedent påvirkning på hele offentligheten (ibid., s.205). Dagens saksstemmegiving involverer flere langvarige policy-debatter, som de vi blant annet finner i skillelinjemodellen (Rokkan & Valen, 1964, s.166), i tillegg til at nyere debatter, som for eksempel miljøvern, har blitt mer betydningsfulle i moderne tider. Ulike sakers påvirkning vil også, ifølge Dalton, endres gjennom tidene fordi de

representerer en dynamisk del ved valg (Dalton, 2002, s.200). For eksempel kan innvandringsaken ha stor påvirkning ved et valg og svært liten ved et annet. Fordi sakstemmegiving baserer seg på holdninger til enkeltsaker er teorien gunstig som rammeverk for å undersøke om innvandrere og etniske nordmenn har ulike holdninger, og om dette kan forklare gapet mellom de to gruppene.

2.1.1 Saksstemmegiving som rasjonelt valg

Saksstemmingsteorien kan også betraktes som en del av teorien om rasjonelle valg i form av nærhetsstemming (proximity voting) (Downs, 1957, s.36-45; Merrill & Grofman, 1999, s.1-5). Rasjonalitetsmodellen antar at velgere er rasjonelle aktører som hele tiden gjennomfører vurderinger av partiene og tar sitt partivalg basert på disse vurderingene (Downs, 1957, s. 38-40). Når vi snakker om nærhetsstemming, handler det om at velgerne har spesifikke preferanser i ulike spørsmål og stemmer på det partiet med politikk som ligger nærmest disse preferansene. Nærhetsstemming baserer seg på nærheten mellom individets ideologiske preferanser og hvert partis/kandidats posisjon. Det er med andre ord en modell for stemmeatferd der velgerens partipreferanse avhenger av velgerens og partienes posisjon i et politisk stridsspørsmål (Merrill & Grofman, 1999, s. 1-2).

2.1.2 Tidligere forskning

Forskning på saksstemmegiving (issue voting) har generelt vært mest utbredt i USA (Ansolabehere, Rodden & Snyder, 2008; Carmines & Stimson, 1980; Bergh & Bjørklund, 2011), men også europeiske land har blitt undersøkt (Bergh & Bjørklund, 2011; Gerber, Nicolet & Sciarini, 2014; Valen, 2009; Aardal, Bergh & Haugsgjerd, 2019). Funnene til forskere som Henry Valen underbygger Daltons påstand om at saker har blitt viktigere i avgjørelsen av velgernes partivalg (Valen, 2009, s.319). Teorien om nærhetsstemming har imidlertid møtt kritikk for å ikke inkludere styrken på partienes posisjon i tillegg til nærhet, og retningsteorien som tar begge disse dimensjonene med i betraktningen, har blitt presentert som et teoretisk alternativ (Rabinowitz & MacDonald, 1989; MacDonald, Listhaug og Rabinowitz, 1991). Empiriske funn i undersøkelser av valg i Sveits viser at klarere partiprofil på en gitt sak øker påvirkningen av saken på partivalg og at saksstemmegiving har større påvirkning om velgerne er mer politisk sofistikerte (Gerber, Nicolet & Sciarini, 2014).

Flere studier i Norge undersøker stemmemønstre blant innvandrere spesifikt. Blant andre Johannes Bergh og Tor Bjørklund (2011) og Øyvind Kleven (2019) finner en tendens til at innvandrere stemmer på partiene til venstre for midten, i hovedsak Sosialistisk Venstreparti (SV) og Arbeiderpartiet (Ap) (Bergh & Bjørklund, 2011, s.311; Kleven, 2019, s.59). Dette

mønsteret viser seg å være konsistent på tvers av land og over tid (Bergh & Bjørklund, 2011, s.311; Saggat, 2000). Bergh og Bjørklund gjennomførte i 2010 en mer omstendelig studie av forskjellene på innvandreres og etniske nordmenns partivalg. De finner at sosiale variabler og ideologi kan forklare noe av forskjellene, men at innvandrere i liten grad er motivert av ideologi ved partivalg (ibid., s.318). Ideologi har liten forklaringskraft fordi ideologiske holdninger ikke gjenspeiles i innvandrernes partivalg (ibid., s.311-312). Deres konklusjon er at gruppestemming og etnisk stemming har større forklaringskraft og at mindre botid i landet øker tilbøyeligheten for å delta i gruppestemming. Bergh og Bjørklund baserer analysen av sosial bakgrunn på sosiale variabler som kjønn, bosted, inntekt, utdanning og alder, og tester ideologi i form av venstre-høyreaksen (ibid., s.318). Dermed tester de ikke innvandreres holdninger i en rekke politiske stridsspørsmål, men uttrykker at dette hadde vært fordelaktig (ibid., s.314-315).

2.2 De ideologiske dimensjonene i Norge

De ideologiske dimensjonene i Norge baserer seg på empiriske analyser av hvilke politiske stridsspørsmål som er viktige for norske velgere. Disse tar utgangspunkt i skillelinjemodellen som er ideen om at det finnes grunnleggende strukturelle skillelinjer basert på objektive forskjeller i samfunnet (Rokkan & Lipset, 1967; Rokkan & Valen, 1964). Flere nyere studier viser at de tradisjonelle skillelinjene ikke nødvendigvis er like gjeldende i dagens politiske landskap (Brooks, Nieuwbeerta & Manza, 2006; Franklin, 2009). Blant annet viser flere til at klassestemmegivning er nedadgående (Dalton, 2002b; Nieuwbeerta and De Graaf, 1999; Inglehart, 1977). Nye skillelinjer i form av empirisk forankrede ideologiske dimensjoner og endret operasjonalisering av dem har gitt skillelinjemodellens noe mer relevans i dagens samfunn (Aardal et al., 2019, s.50-56).

I studien av stortingsvalget 2017 definerer Aardal et al. (2019) fem ideologiske dimensjoner i norsk politikk basert på empirisk forskning av hvilke politiske saker som er viktigst for de norske velgerne: innvandring-solidaritet, offentlig-privat, miljø/klima/vekst-vern, sentrum-periferi, og religiøs-sekulær (Aardal et.al., 2019, s.50-56). Innvandring-solidaritet dreier seg blant annet om hvor mange innvandrere befolkningen mener Norge bør slippe inn, hvilken effekt de mener innvandrere har på kriminaliteten, økonomien og kulturen i landet og om innvandrere bør ha samme rett til sosialhjelp som etniske nordmenn (Aardal et.al., s.51-52). Offentlig-privat-dimensjonen omhandler befolkningens holdninger til hvor stor grad av offentlig styre det burde være i landet, samt hvor private aktørers mulighet til å opprette kommersielle private skoler og om skattelettelse bør prioriteres over offentlige tilbud (Aardal et. al, 2019, s.55). Sentrum-periferi-dimensjonen dreier seg om oppfatninger av politikernes

forståelse av Norges distrikter og holdninger til sentralisering eller desentralisering av statlige virksomheter (Aardal et.al., 2019, s. 56-57). Religiøs-sekulær-dimensjonen baserer seg på spørsmål som typisk blir knyttet til livssyn, som for eksempel spørsmål om homofiles rettigheter, abort, kristendomsundervisning i skolen og hvorvidt samfunnet bør baseres på kristne verdier (Aardal et.al., 2019, s.55-56). Stortingvalgundersøkelsen i 2017 viser at norske velgere har sammenhengende holdninger til politiske spørsmål som utgjør ideologiske dimensjoner, der innholdet i dimensjonene holder seg stabilt over tid. Disse holdningene kan knyttes til de ideologiske dimensjonene presentert over (Aardal et al., 2019, s.57).

2.3 Hypoteser om skiller mellom nordmenn og innvandrere

Innvandrerbefolkningen i Norge har karaktertrekk som skiller dem fra den etnisk norske befolkningen, som for eksempel at gjennomsnittsalderen generelt er lavere og arbeidsledigheten høyere blant innvandrere sammenlignet med resten av befolkningen (Integrering- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), 2019; IMDi, 2020). Inntekten er også lavere for mange innvandrergupper, særlig innvandrere med flyktning- og asylbakgrunn (Thorsen, 2019). Det kan derfor tenkes at innvandrere som en samfunnsgruppe har en annen posisjon i den sosiale strukturen enn etniske nordmenn, og at de derfor har holdninger til politiske saker som skiller seg fra etniske nordmenns og dermed posisjonerer seg ulikt i de ideologiske dimensjonene.

Miljø og miljøvern er en av de politiske sakene som har gjort seg gjeldende som en egen ideologisk dimensjon i dagens samfunn (Aardal et al., 2019, s.50). Dette har blant annet ført til at såkalt «grønne partier», som Miljøpartiet De Grønne (MDG), har vokst frem. Det er imidlertid vanskelig å forutse hvordan innvandrer-befolkningen stiller seg til dette spørsmålet i forhold til nordmenn. Dette vil trolig være påvirket av innvandrernes landbakgrunn, samt deres sosiale bakgrunn. Dersom de kommer fra fattige utviklingsland, prioriteres trolig økonomisk vekst over miljøspørsmålet. Kommer de fra nordiske land derimot, er sannsynligheten stor for at de har lignende holdninger som etniske nordmenn. Dette vil trolig ha utslag på hvordan spørsmålet påvirker gapet mellom etniske nordmenn og innvandrere og vil muligens bidra til å utjevne holdningene og føre til at resultatet vil bli mindre polarisert enn dersom vi kun hadde undersøkt innvandrere fra ikke-nordiske land sine holdninger. Jeg vil likevel anta at fordi ikke-vestlige innvandrere utgjør en betydelig del av innvandrerbefolkningen vil innvandreres holdning til miljøet være mindre progressive enn etniske nordmenns. Dette gir grunnlag for min første hypotese: (H_{1A}) *Innvandrere har mindre progressive holdninger til miljøet enn etniske nordmenn.* Ifølge saksstemmingsteorien er ikke alle saker like viktige for alle velgere, og fordi mange innvandrere er flyktninger og kommer fra fattige land vil jeg anta at miljøspørsmålet

ikke er spesielt viktig for innvandrere og at det derfor ikke er avgjørende for at innvandrere stemmer på venstrepartier. Derfor er min hypotese følgende: (H_{1B}) *Innvandrerens holdninger til miljøet samsvarer ikke med deres partivalg, og bidrar derfor i liten grad til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier.*

Innvandrerbefolkningen befinner seg i stor grad i en annen økonomisk situasjon enn etniske nordmenn (Thorsen, 2019), noe som kan tenkes å påvirke velgerens preferanser og holdninger, og ifølge saksstemmegivingsteorien, partivalg. Det er derfor grunn til å anta at innvandrerbefolkningens holdninger til økonomiske mål og prioriteringer til en viss grad skiller seg fra etniske nordmenns. Dette gir grunnlag for første del av den andre hypotesen: (H_{2A}) *Innvandrere mener det er viktigere med en sterk stat enn etniske nordmenn.* Dersom teorien om nærhetsstemming stemmer, vil velgerne stemme på et parti som ligger nærmere deres egne holdninger. Trenden blant innvandrere er å stemme på partier som fremmer sterkere statlig økonomisk styring og mindre økonomiske forskjeller, som SV og Arbeiderpartiet (Arbeiderpartiet, 2017; SV, 2017; Rødt, 2017). Partiene til høyre for midten fremmer en mer markedsøkonomisk plattform med mer privatisering og mindre skatt (Høyre, 2017; Fremskrittspartiet, 2017). Det kan derfor tenkes at innvandrere betrakter det som viktigere med et sterkt sikkerhetsnett for hele befolkningen enn med et friere marked. Fordi innvandreres partivalg i stor grad samsvarer med positive holdninger til en sterk stat har jeg følgende forventning: (H_{2B}) *Innvandrerens holdninger til viktigheten av en sterk stat vil bidra til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier.*

Den neste ideologiske dimensjonen som ifølge Aardal et al. (2019) gjør seg gjeldende i norske velgeres partivalg er «religiøs-sekulær». Saker som abort og homofili kan gjerne betraktes som saker som inngår i denne dimensjonen, og kan derfor bidra til å illustrere innvandrere og etniske nordmenns holdninger i dimensjonen. Flere innvandrere enn etniske nordmenn har religiøs bakgrunn (Barstad, 2019), og tradisjonelt har individer med religiøs bakgrunn mer konservative holdninger til homofili, abort og lignende saker. Det gir også grunn til å anta at flere innvandrere i mindre eller større grad er påvirket av religiøse holdninger, og at dette muligens påvirker holdningene deres i politiske stridsspørsmål generelt. Dette gir grunnlag for den tredje hypotesen: (H_{3A}) *Innvandrere er mer religiøse og har mer konservative til saker som abort og homofili.* (H_{3B}) *Innvandrerens holdninger i den ideologiske dimensjonen «religiøs-sekulær» bidrar ikke til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier.*

En fjerde dimensjon jeg ønsker å undersøke er innvandrings-dimensjonen (Aardal, 2017). Dersom det stemmer at de ideologiske dimensjonene er viktige for velgeres partivalg, vil dette

politiske spørsmålet ha påvirkning på ulike samfunnsgrupper partivalg ettersom deres interesser varier. I så tilfelle vil mest sannsynlig innvandrere ha samme interesser, og dermed stemme relativt likt, mens etniske nordmenn muligens vil ha andre interesser og derfor stemme annerledes. Mange innvandrere kommer til Norge alene, og vil derfor kanskje ønske større muligheter for familiegjening og lignende, og vil derfor også ha mer progressive holdninger til innvandring, mens dette ikke er et behov etniske nordmenn har. Derfor har jeg følgende forventning: (H_{4A}) *Innvandrere har mer liberale holdninger til innvandring og innvandrere enn etniske nordmenn.* Partiene lengst til venstre for midten (Rødt og SV) er generelt mer innvandringsvennlige sammenlignet med partiene til høyre for midten, som for eksempel Fremskrittspartiet (SV, 2017; Fremskrittspartiet, 2017; Høyre, 2017; Arbeiderpartiet, 2017; Rødt, 2017; Kristelig folkeparti, 2017). Derfor er det grunn til å anta at også innvandrere, som i større grad enn nordmenn stemmer på partiene til venstre for midten, er mer innvandringspositive sammenlignet med etniske nordmenn som har større spredning i partivalg. Basert på dette har jeg utarbeidet følgende hypotese: (H_{4B}) *Innvandringssaken er viktig for innvandrere og bidrar til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier enn etniske nordmenn.*

2.3.1 Hypotesene samlet

H₁:

- a. *Innvandrere har mindre progressive holdninger til miljøet enn etniske nordmenn.*
- b. *Innvandrerens holdninger til miljøet samsvarer ikke med deres partivalg, og bidrar derfor i liten grad til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier.*

H₂:

- a. *Innvandrere mener det er viktigere med en sterk stat enn etniske nordmenn.*
- b. *Innvandrerens holdninger til viktigheten av en sterk stat vil bidra til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier.*

H₃:

- a. *Innvandrere er mer religiøse og har mer konservative til saker som abort og homofili.*

- b. *Innvandrerers holdninger i den ideologiske dimensjonen «religiøs-sekulær» bidrar ikke til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier.*

H₄:

- a. *Innvandrere har mer liberale holdninger til innvandring og innvandrere enn etniske nordmenn.*
- b. *Innvandringssaken er viktig for innvandrere og bidrar til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier enn etniske nordmenn.*

3.0 Data og metode

3.1 Kvantitativ forskningsmetode

Kvantitativ forskningsmetode beskriver virkeligheten gjennom bruk av tall og tabeller. Dette betyr at en slik strategi krever et relativt stort antall enheter som ofte oppnås gjennom spørreundersøkelser, som for eksempel European Social Survey (Ringdal, 2013, s.23-28). Fordelen med denne forskningsstrategien er at en får informasjon fra et stort antall enheter og kan systematisere informasjonen i form av statistikk, tabeller og lignende. En ulempe er imidlertid at en ikke får informasjon om det som ikke kan tallfestes (Ringdal, 2013).

Jeg benytter denne forskningsstrategien fordi den gir tilgang på et relativt stort antall respondenter og gjør det mulig å gjennomføre regresjonsanalyser som tester korrelasjoner mellom holdninger og partivalg, samt hvorvidt etniske nordmenn og innvandrere har ulike holdninger i politiske stridsspørsmål.

3.2 Datainnsamling

3.2.1 European Social Survey

For å undersøke problemstillingen og hypotesene presentert tidligere benytter jeg innsamlet data fra European Social Survey (ESS). Dette er en internasjonal undersøkelse som siden 2002 gjennomføres hvert andre år med hensikt om å, blant annet, måle holdninger, overbevisninger og atferdsmønstre blant respondentene og kartlegge stabilitet og endring i den sosiale strukturen i europeiske land (European Social Survey, a). Spørsmålene i undersøkelsen er de samme i alle rundene så langt det er mulig, da ESS har et mål om så stor grad av kontinuitet i spørreskjemaene som mulig. Likevel har de foretatt noen endringer i variablene og spørsmålene etter hvert i rundene slik at undersøkelsen måler relevante konsepter på en gyldig måte (ESS,

b). Totalt har det blitt gjennomført ni runder av undersøkelsen. Utvalget varierer mellom 2500 og 3500 personer som trekkes tilfeldig fra folkeregisteret (ESS, c).

3.2.2 Datainnsamling og undersøkelsesspørsmål

Dataen er samlet inn via ansikt-til-ansikt Computer assisted personal interviewing (CAPI-intervjuer) og innsamlingen følger spesifikasjoner for gjennomføringer satt av ESS for å få så nøyaktige svar som mulig (ESS, d). CAPI-intervjuer vil si at respondenten benytter for eksempel datamaskin eller telefon til å besvare spørsmålene mens intervjueren er til stede (Ringdal, 2013, s.197). Spørsmålene om politiske holdninger i undersøkelsen er formulert slik at respondenten skal rangere sin holdning på en skala fra negativ til positiv eller omvendt, eller i hvilken grad respondenten ønsker noe eller ikke (ESS, 2002; 2004; 2006; 2008; 2010; 2012; 2014; 2016; 2018).

3.2.3 Bruk av European Social Survey

I min analyse benytter jeg data for Norge fra alle rundene av ESS-undersøkelsen, det vil si ni runder som strekker seg fra 2002 til 2018. Dette gir oss tilgang på et relativt stort antall respondenter. Respondenter med innvandrerbakgrunn utgjør 1209 av utvalget, mens respondenter uten innvandrerbakgrunn utgjør 12040. Grunnen til at dataen fra ESS benyttes framfor andre undersøkelser som for eksempel «Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn» (Holmøy og Wiggen, 2017), er at sistnevnte ikke inkluderer spørsmål om hvilket parti respondentene stemmer på. Dette er med i ESS-undersøkelsene i tillegg til at de har spørsmål om holdninger til ulike politiske saker. Ulempen med denne undersøkelsen er at de har et lite antall spørsmål om konkrete politiske saker, men heller mange spørsmål innenfor noen få av dimensjonene. For eksempel er spørsmål om innvandring og innvandrings påvirkning på samfunnet sterkt representert, mens typiske «religiøse» holdningsspørsmål kun utgjør et fåtall. Dermed kan det tenkes at resultatet ville blitt annerledes dersom jeg hadde benyttet en annen undersøkelse.

3.3 Koding av variabler

Først klargjør jeg alle variablene jeg skal bruke i analysen, og begynner med variablene som måler sosial og økonomisk bakgrunn. Jeg dummykoder variabelen for kjønn («gndr») slik at «kvinne=1», «mann=0». Den kontinuerlige variabelen for utdanning, «eduysr», blir kodet om til en kategorisk variabel, «utdannelsesnivå», med seks kategorier: «0=ingen utdanning», «1/10=fullført grunnskole», «10/13=fullført vgs», «13/16=fullført BA», «16/19=fullført MA» og «19/33=annet». Variabelen for husholdningens totale inntekt har to ulike etiketter i forskjellige ESS-runder, og da disse («hinctnt» og «hintctnta») blir målt på samme måte slås de

sammen til én variabel ved å generere «inntekt_alle = hinctnt+hintctnta». Aldersvariabelen «yrbrn» som spør om fødselsår og variabelen som spør om respondenten er i betalt arbeid, «pdwrk», beholdes slik de allerede er kodet.

Variabelen for medlemskap i fagforening, «mbtru», dummykodes slik at «Yes, currently=1» og «Yes, previously og No=0». I utgangspunktet brukte jeg variabelen «tporgwk», som spør direkte om hvilken sektor respondentene arbeider i. Denne variabelen vært mest ideell å bruke, da de som arbeider i offentlig sektor stemmer på partier til venstre for midten i større grad enn ansatte i privat sektor (Rattsø & Sørensen, 2016, s.316-317). Problemet med variabelen er imidlertid at mange observasjoner forsvinner. Dette virker negativt på analysens representativitet og generaliserbarhet. Derfor benytter jeg spørsmålet om respondentene er medlem i en fagforening fordi fagforeninger mobiliserer medlemmene til å delta i valg og har tradisjonelt vært knyttet til venstresiden (Lamare, 2010; Bull, 1968).

Spørsmålet om hvilket parti respondenten stemmer på har blitt endret tre ganger i løpet av de ni ESS-rundene fordi noen nye partier er inkludert som egne kategorier, mens andre er fjernet. Dette gjør at vi må slå dem sammen til én variabel for å bruke dem i regresjonene. I den første variabelen («prvtno») utgjør Rød Valgallianse (RV), Sosialistisk Venstreparti (SV), Arbeiderpartiet (AP), Venstre (V), Kristelig folkeparti (Krf), Senterpartiet (SP), Høyre (H), Fremskrittspartiet (FrP) og Kystpartiet (KYST) en kategori hver, mens resten av partiene inkluderes i kategorien «Andre». I den andre variabelen («prvtano») er alle kategoriene like som i den første variabelen, bortsett fra at Rød Valgallianse har endret navn til «Rødt». I den siste variabelen («prvtbno») har Miljøpartiet de grønne blitt lagt til som en egen kategori i tillegg til de andre partiene. Dette gjør at vi må kode om alle variablene før vi kan slå dem sammen til én variabel. Hver variabel for partistemmer blir først dummykodet slik at stemmer på Rødt, AP og SV, det vil si partiene til venstre for midten, =1 og stemmer på resten av partiene, det vil si SP, MDG, Krf, Venstre, Høyre, FrP, Kystpartiet og andre partier, =0.

Som uavhengig variabel bruker jeg ESS-undersøkelsenes variabel som spør om respondenten er født i landet eller ikke: «brncnr». Denne variabelen blir dummykodet til «innvandrerbakgrunn» der «nei til å være født i landet =1» og «ja=0», da vi ønsker å undersøke nordmenn med innvandrerbakgrunn sine holdninger i forhold til nordmenn uten innvandrerbakgrunn.

For å måle holdningene til miljøet benytter jeg variabelen «impenv», som spør om hvor viktig det er for respondenten å ta vare på miljøet. Ideelt sett skulle en ønske at det var flere variabler

som målte holdninger til miljøspørsmålet, hvilket vi ikke finner i ESS-undersøkelsen. Likevel er dette et generelt spørsmål som kan vise innvandreres overordnede holdninger til dette politiske stridsspørsmålet, og gir oss muligheten til å undersøke gapet mellom etniske nordmenn og innvandrere i denne saken.

I ESS-datasettet er det ingen variabler som spør direkte om holdningen til den ideologiske dimensjonen «offentlig-privat», men variabelen «ipstrgv» kan fungere for å undersøke holdningene i denne dimensjonen. Variabelen spør om det er viktig for respondenten med en sterk stat som sikrer trygghet. Om en ønsker mer offentlig eller privat styring henger sammen med om man ønsker sterkt statlig styre eller ikke, spesielt innenfor økonomien (Aardal, 2015, s.59). Denne variabelen er rangert på en skala fra «1= very much like me» til «6= not like me at all». Variabelen beholdes slik den allerede er kodet. Det ville imidlertid vært hensiktsmessig for analysen å inkludere variabler som spør om sosialstønad er negativt eller positivt for samfunnet, landets og personlig økonomi og lignende da sosialstønad ofte betraktes som mer positivt for samfunnet av partiene på venstresiden av midten enn av partiene på høyre side. Disse variablene brukes ikke i regresjonene fordi de ikke er inkludert i alle rundene av ESS¹. Konsekvensen av å inkludere dem i analysen er tap av et betydelig antall observasjoner, hvilket virker negativt på analysens representativitet og generaliserbarhet.

I undersøkelsen av holdninger i den ideologiske dimensjonen, religion-sekulær, er det få spørsmål som handler om konkrete religiøse saker i politikken. Jeg bruker derfor variabelen «freehms» som spør respondenten om hvor enige de er i følgende påstand: «homofile og lesbiske bør få leve som de vil». Variabelen er rangert fra «1= Agree strongly» til «5= Disagree strongly». Dette er et stridsspørsmål som kan brukes til å måle holdninger i religion-sekulær-dimensjonen fordi religiøse oftere enn ikke-religiøse har mer konservative holdninger. Det kunne vært interessant å se på andre slike spørsmål som for eksempel holdninger til fri abort og lignende. Videre inkluderer jeg variabler som spør respondenten om hyppighet i deltakelse på religiøse møter/seremonier, bønn og om hvor religiøs respondenten betrakter seg selv som. Spørsmålet om hvor religiøs respondenten er rangeres fra «0= Not at all religious» til «10= Very religious». Spørsmålene om hvor ofte respondenten deltar på religiøse møter utenom ved spesielle anledninger og hvor ofte respondenten ber utenom religiøse møter er rangert fra «1=Every day» til «7= Never». Grunnen til at disse variablene ikke er slått sammen til en skala er at de ikke alle blir målt på samme måte, og reliabilitetstesten av variablene som blir målt på

¹ Se appendiks 7.1 *Variabler om sosialstønad og sosial utjevning i ESS-runder*

samme måte viser lav reliabilitet (verdi på 6,6) (Ringdal, 2013, s.98). Disse variablene kan likevel gi en god indikasjon på hvordan holdninger til religiøse spørsmål påvirker stemmegivingen til respondentene.

For å måle holdningene til innvandring genererer jeg to variabler: «tillat_innvandring» og «holdning_innvandring». «Tillat_innvandring» består av spørsmålene: «Allow many/few immigrants of same race/ethnic group as majority», «allow many/few immigrants of different race/ethnic group from majority», «allow many/few immigrants from poorer countries outside Europe» og «allow many/few immigrants from poorer countries in Europe». Alle er rangert fra «1: Allow many» til «4: Allow none». En faktortest i form av prinsippal komponentanalyse av disse variablene viser kun én faktor med «eigenvalue» over 1. Neste steg er å gjennomføre en reliabilitetstest. Jeg bruker Cronbach's alpha og finner en verdi på 0.8990.90, hvilket tyder på svært god reliabilitet.

Holdning_innvandring består av spørsmålene: «Immigration bad or good for country's economy», «Country's cultural life undermined or enriched by immigrants», «Immigrants make country worse or better place to live», «Taxes and services: immigrants take out more than they put in or less», «Immigrants take jobs away in country or create new jobs» og «Immigrants make country's crime problems worse or better». Variablene rangeres på en skala fra 0 til 10, der null tilsvarer det mest negative alternativet, for eksempel «immigrants make country worse to live», og ti tilsvarer det mest positive alternativet, som for eksempel «immigrants make country better place to live». Jeg følger samme prosedyre for å generere denne variabelen som for variabelen «tillat_innvandring». Faktortesten viser kun én variabel med «eigenvalue» over 1, og reliabilitetstesten gir oss en verdi på 0.8260.83. Vi kan dermed lage en reliabel skala bestående av de seks variablene.

Jeg har valgt å bruke variablene nevnt over til å måle holdninger til innvandring siden variablene inkludert i «tillat_innvandring» handler om holdninger til hvor mange innvandrere Norge bør slippe inn, der de som vil ha få innvandrere kan antas å være mer negative til innvandring generelt og de som ønsker å tillate mange innvandrere er mer positive. Det samme gjelder variablene inkludert i «holdning_innvandring». Disse måler holdninger til hvordan befolkningen mener innvandring påvirker samfunnet, slik som økonomi, kriminalitet og lignende, og om påvirkningen er negativ eller positiv. Også her er det grunn til å anta at de som mener innvandring påvirker samfunnet negativt også er negative til innvandring, mens de som mener det påvirker samfunnet er mer positive til innvandring generelt. Disse variablene gir dermed gode målinger på befolkningens holdninger i denne ideologiske dimensjonen.

3.4 Regresjonsanalyser

Målet med min analyse er å undersøke om velgere med innvandrerbakgrunn har andre holdninger i politiske saker enn etniske nordmenn, og om dette kan forklare gapet mellom de to gruppene i partiene de stemmer på. For å gjøre dette må vi først vise at det er et gap mellom nordmenn med og uten innvandrerbakgrunn i hvilke partier de stemmer på og at velgere med innvandrerbakgrunn i større grad stemmer på partiene som ligger til venstre for midten på den klassiske venstre-høyre-aksen, det vil si Arbeiderpartiet, Sosialistisk venstreparti og Rødt. Dette gjør vi ved å foreta en bivariat regresjonsanalyse med den avhengige variabelen, «partistemme_alle» og den uavhengige variabelen, «innvandrerbakgrunn». Videre kontrollerer vi for andre variabler som kan tenkes å påvirke valget av parti. I denne delen utfører jeg en regresjonsanalyse der jeg, i tillegg til den uavhengige variabelen «innvandrerbakgrunn», inkluderer variabler som dreier seg om sosial og økonomisk bakgrunn: kjønn, utdanning, alder, inntekt og arbeid. Disse variablene er typiske faktorer som kan påvirke valgdeltakelsen (Bergh & Christensen, 2019; Aardal et.al., 2015), og det er derfor også grunn til at de kan påvirke partivalget. Det er dermed nødvendig å kontrollere for om disse har en effekt på den uavhengige variabelen og holdningsvariablene. I tillegg er innvandrerbefolkningen i gjennomsnitt yngre enn den etnisk norske, hvilket fører til at de befinner seg i en annen økonomisk og sosial situasjon enn majoritetsbefolkningen. Dette kan tenkes å påvirke valg av parti og det er derfor viktig å inkludere disse kontrollvariablene dersom en skal få et gyldig resultat i testingen av hypotesene (Bergh & Bjørklund, 2011, s.314). Til slutt inkluderer jeg de ulike holdningsvariablene gruppevis i regresjonen for å undersøke om gapet mellom nordmenn med og uten innvandrerbakgrunn blir mindre eller øker ved innføringen av disse variablene. Dette gir oss mulighet til å ikke bare se om holdninger til politiske stridsspørsmål varierer mellom nordmenn med og uten innvandrerbakgrunn, men også hvilke stridsspørsmål som skaper størst gap mellom gruppene.

3.5 Kvalitet i forskningen: Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet

Datasettet fra European Social Survey gir oss tilgang på et relativt stort antall respondenter, hvilket gjør resultatene mer representative for befolkningen generelt og styrker forskningens reliabilitet. Samtidig er ulempen ved ESS at det er spesielt få respondenter med innvandrerbakgrunn sammenlignet med respondenter uten innvandrerbakgrunn i undersøkelsene. Derfor blir det nødvendig å slå sammen alle rundene for å få et større utvalg for denne befolkningsgruppen. Respondentene med innvandrerbakgrunn må behandles som én gruppe da det er svært få respondenter fra enkeltland. Ideelt sett skulle en kunne skille mellom ulike grupper innvandrere fra forskjellige land, religiøs bakgrunn og lignende for å få et mer

helhetlig og nyansert bilde og kunne se om landbakgrunn påvirker ulike innvandrersgrupper partivalg. Til tross for at dette ikke er mulig for oss i denne undersøkelsen, kan resultatene gi oss indikasjoner på om holdninger til politiske saker påvirker innvandrerbefolkningens partivalg og hvilke holdninger de har til ulike politiske stridsspørsmål.

Ulempen ved ESS sin formulering av spørsmålene og svaralternativene om holdninger kan være at det ikke finnes noen standard som gjør at alle respondenter tolker skalaene på samme måte. Dette fører til noe usikkerhet ved dataens reliabilitet med tanke på at det skaper variasjon i fortolkningene og dermed ikke nødvendigvis viser det riktige bildet av hva respondentene tenker. Ifølge ESS kontrollerer de imidlertid kvaliteten på spørsmålene i undersøkelsene slik at de oppnår best mulig reliabilitet og validitet (ESS, e).

Som nevnt i gjennomgangen av variablene, dekker ikke alle variablene alle aspekter ved de ideologiske dimensjonene vi ønsker å undersøke. Dette gjelder både miljø-dimensjonen, religiøs-sekulær-dimensjonen og offentlig-privat-dimensjonen. Som følge av dette svekkes innholdsvaliditeten i analysen. Dette begrenser dermed hvorvidt funnene er tilstrekkelige til å basere en konklusjon på problemstillingen på. Jeg vil likevel påstå at variablene fungerer som gode representanter innenfor hver dimensjon, og at funnene derfor kan gi en god indikasjon på befolkningens holdninger i politiske saker. En annen utfordring ved at holdninger innenfor tre av de ideologiske dimensjonene kun måles gjennom én variabel er at holdninger til innvandringsaken måles gjennom flere variabler, noe som kan skape skjevfordeling i resultatet.

4.0 Analyse og resultater

4.1 Innvandrere og etniske nordmenns holdninger i ideologiske dimensjoner

Resultatene av testen for hvor mange respondenter uten og med innvandrerbakgrunn som stemmer på partiene til venstre for midten, det vil si Arbeiderpartiet, SV eller Rødt, viser at omtrent 42 prosent av respondentene *uten* innvandrerbakgrunn, mens hele 52 prosent av respondentene *med* innvandrerbakgrunn stemte på de disse partiene (se tabell 1)².

² Se appendiks 7.2 *Velgere med og uten innvandrerbakgrunn: stemmer på partier*

Tabell 1: Prosentandel som stemte på AP, SV eller Rødt.

Partier	AP, SV, Rødt	SP, Krf, V, MDG, H, FrP og andre
Velgere med innvandrerbakgrunn	52,27% ≈ 52%	47,73% ≈ 48%
Velgere uten innvandrerbakgrunn	41,83% ≈ 42%	58,17% ≈ 58%

Tabell 1 viser prosentvis andelen respondenter med og uten innvandrerbakgrunn som stemte på partiene til venstre for midten (AP, SV eller Rødt) og de resterende partiene (SP, Krf, Venstre, MDG, Høyre, FrP og andre partiet).

Tabell 2: Respondentenes posisjon i ideologiske dimensjoner.

Ideologisk dimensjon		Koeffisient/ Prosentpoeng (pp)	Svaralternativer	Respondenter med innvandrerbakgrunn	Respondenter uten innvandrerbakgrunn
1. Miljø	Det er viktig å ta vare på miljøet	-.3160704 ≈-31,6 pp	Very much like me, Like me	67,52%	55,89%
			Somewhat like me, A little like me	28,73%	38,9%
			Not like me, Not like me at all	3,75%	5,22%
2. Offentlig-privat	Det er viktig med en sterk stat som sikrer trygghet	-.2975014 ≈29,8 pp	Very much like me, Like me	56,96%	45,72%
			Somewhat like me, A little like me	33,69%	42,57%
			Not like me, Not like me at all	9,61%	11,71%
3. Religiøs-sekulær	Homofile og lesbiske bør få leve som de ønsker	.2567058 ≈25,6 pp	Agree strongly, Agree	73,79%	83,15%
			Neither agree nor disagree	11,65%	9,97%
			Disagree, Disagree strongly	15%	6,61%
	Hvor religiøs er du?	.7239178 ≈72,4 pp	0(Not at all religious) - 3	40,90%	47,56%
			4 - 6	29,09%	35,57%
			7 - 10(Very religious)	30,01%	16,87%
	Hvor ofte deltar du på religiøse møter utenom spesielle anledninger?	-.3038248 ≈-30,4 pp	Every day, More than once a week, Once a week	11,78%	4,40%
			At least once a month	9,21%	5,84%
			Only on special holy days, Less often, Never	79,01%	89,76%
	Hvor ofte ber du utenom på religiøse møter?	-.9341634 ≈-93,4 pp	Every day, More than once a week, Once a week	34,11%	19,50%
At least once a month			7,34%	4,57%	
Only on special holy days, Less often, Never			58,55%	75,93%	
4. Innvandring	Tillat innvandring	-.1593147 ≈-15,9 pp	Allow many to come and live here	33,45%	24,37%
			Allow some, Allow a few	65,8%	74,19%
			Allow none	0,76%	1,44%
	Holdninger til innvandring	.7606501 ≈76,1 pp	(Negative)0-3	10,42%	16,64%
			4-6	39,92%	48,09%
			7-10(Positive)	49,66%	35,27%

Tabell 2 viser variasjonen i svarene til respondenter med og uten innvandrerbakgrunn. Den viser både avstanden mellom de to gruppernes holdninger og den prosentvise fordelingen i de ulike spørsmålene.

Tabell 2 viser hvordan respondentene med og uten innvandrerbakgrunn plasserer seg i de ulike ideologiske dimensjonene og spørsmålene vi undersøker. I miljøraken mener respondentene med innvandrerbakgrunn det er viktigere å ta vare på miljøet enn etniske nordmenn. Den estimerte avstanden mellom innvandrerne og etniske nordmenn er 31,6 prosentpoeng. I hypotese 1_A forventet vi at innvandrere hadde mindre progressive holdninger til miljøet enn etniske nordmenn. Resultatet tyder imidlertid på det motsatte, hvilket betyr at hypotesen ikke kan bekreftes. Et slikt resultat kan muligens ha sammenheng med at innvandrerbefolkningen i gjennomsnitt er ganske lav sammenlignet med resten av befolkningen. Dette stemmer imidlertid overens med innvandrernes partivalg, da partiene til venstre for midten er mer progressive i miljøraken enn partiene til høyre.

Vi forventet også at respondenter med innvandrerbakgrunn mente det er viktigere med en sterk stat enn respondenter uten innvandrerbakgrunn (H_{2A}), hvilket resultatene bekrefter. I denne dimensjonen er den estimerte avstanden mellom innvandrere og etniske nordmenn 29,8 prosentpoeng. Dette samsvarer også med fordelingen av partistemmene blant etniske nordmenn generelt. Selv om etniske nordmenn i større grad enn innvandrere fordeler seg langs hele aksene, er det også en betydelig andel etniske nordmenn som stemmer på partiene til venstre for midten (se tabell 1). Avstanden mellom etniske nordmenn og innvandrere ville muligens sett annerledes ut dersom vi hadde sammenlignet innvandrere fra Norden med etniske nordmenn eller innvandrere fra Afrika med etniske nordmenn. Forventningene var at dette ville være et av holdningsspørsmålene der etniske nordmenn og innvandrere skilte seg mest fra hverandre sett fra den tradisjonelle venstre-høyre-aksens perspektiv der de som støtter en sterk stat typisk stemmer på partiene til venstre for midten. At jeg ikke finner dette tyder på at offentlig-privat-dimensjonen etablert av Aardal et al. (2019) ikke nødvendigvis har størst betydning for innvandreres stemmegiving.

I spørsmålet om homofile og lesbiske bør få leve som de ønsker er det større prosentandel respondenter *uten* innvandrerbakgrunn som er enig i denne påstanden, mens et betydelig antall flere respondenter *med* innvandrerbakgrunn stiller seg uenig i påstanden. Avstanden mellom innvandrere og etniske nordmenn er 25,6 prosentpoeng. Spørsmålene om religiøsitet og deltakelse i religiøse seremonier og bønn viser også en betydelig forskjell på respondentgruppene der innvandrere er mer religiøse, deltar oftere på religiøse møter og ber oftere enn etniske nordmenn. Den estimerte avstanden er størst i spørsmålet om hvor ofte respondentene ber med en verdi på 93,4 prosentpoeng. Avstanden mellom de to gruppene er også stor i spørsmålet om hvor religiøse respondentene er, med en verdi på 72,4 prosentpoeng.

Dette kan tyde på at det er i den ideologiske dimensjonen «religiøs-sekulær» at innvandrere og etniske nordmenn skiller seg mest fra hverandre. Disse resultatene gjør at vi kan si at hypotese 3A som forventet at innvandrere har mer konservative holdninger til religiøse spørsmål og er mer religiøse enn etniske nordmenn kan bekreftes.

Den minste estimerte avstanden mellom innvandrere og etniske nordmenn finner vi i spørsmålet om hvor mange innvandrere som bør tillates i landet, med en verdi på 15,9 prosentpoeng. Resultatene viser at respondenter med innvandrerbakgrunn ønsker å tillate flere innvandrere i landet enn respondenter uten innvandrerbakgrunn. Det siste spørsmålet dreier seg om holdninger til innvandring. Avstanden mellom respondenter med og uten innvandrerbakgrunn er i dette spørsmålet er betydelig større enn spørsmålet om hvor mange innvandrere som bør tillates inngang til landet, med en verdi på 76,1 prosentpoeng. Respondenter med innvandrerbakgrunn er mer positive til innvandrere enn respondenter uten innvandrerbakgrunn. Vi forventet at innvandrere ville være mer positive til innvandring enn etniske nordmenn (H_{4A}). Funnene som vist i tabell 1 bekrefter denne hypotesen. Det er imidlertid interessant at avstanden mellom innvandrere og etniske nordmenn varierer i så stor grad mellom de to variablene som måler holdninger i innvandringsdimensjonen. Dette kan tenkes å påvirke resultatet av regresjonsanalysene.

4.2 Ideologiske dimensjoners påvirkning på partivalg

Tabell 3: Resultater av regresjonsanalysene

Partistemme	Koeffisient	P> t
1. Innvandrerbakgrunn	.104388	0.000
2. Inkludert variabler om sosial bakgrunn; utdanningsnivå, kjønn, alder, betalt arbeid, medlem av en fagforening og inntekt	.1012296	0.000
3. Det er viktig å ta vare på miljøet	.0778492	0.004
4. Det er viktig med en sterk stat som sikrer trygghet	.0716231	0.008
5. Religion	.112487	0.000
6. Holdninger til innvandring	.100126	0.000

Tabell 3 viser resultatene av den gruppevise regresjonsanalysen³

³ Se appendiks 7.3 *Regresjoner* for fullstendig oversikt over resultater i regresjonsanalysene

Tabell 3, rad 2 viser resultatene når vi kontrollerer for sosial og økonomisk bakgrunn. Resultatene viser at den estimerte avstanden mellom innvandrere og etniske nordmenns partistemmer blir noe mindre, selv om denne endringen er svært liten. Forskjellen tilsvarer fremdeles omtrent 10 prosentpoeng og er sterkt signifikant med en p-verdi mindre enn 0.001. Fordi avstanden forandrer seg såpass lite ser det med andre ord ikke ut til at sosial bakgrunn er en årsak til at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier enn etniske nordmenn.

Når vi inkluderer holdning til viktigheten av å ta vare på miljøet får koeffisienten derimot en betydelig nedgang. Den estimerte avstanden går fra 10 prosentpoeng til omtrent 7,8 prosentpoeng. I tillegg blir forskjellen noe mindre signifikant med en p-verdi på 0.004, men er fortsatt signifikant. Denne nedgangen tyder på at miljøsakene bidrar til å forklare noe av gapet mellom gruppene. Hypotese 1A forventet at innvandrere hadde mindre venstreorienterte holdninger til miljø, noe som, ifølge våre resultater, ikke stemmer. Som nevnt tidligere (tabell 1), viser analysen at innvandrere i større grad enn etniske nordmenn mener det er viktig å ta vare på miljøet, noe som samsvarer med innvandreres partivalg. Avstanden mellom de to gruppene er fremdeles signifikant, og fordi koeffisienten blir mindre tyder det på at holdninger til miljøet bidrar til å forklare innvandreres venstreorienterte partivalg. Hypotese 1B som forventet at miljøsakene *ikke* ville bidra til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier avkrefte dermed.

Den estimerte avstanden mellom innvandrere og etniske nordmenns partistemmer får ytterligere nedgang fra utgangspunktet på 10 prosentpoeng når vi kontrollerer for holdninger til en sterk stat, selv om denne er liten sammenlignet med forrige regresjon. Avstanden er på 7,2 prosentpoeng og signifikansnivået synker igjen, det vil si at p-verdien blir større og tilsvarer 0.008. Avstanden mellom innvandrere og etniske nordmenn er imidlertid fremdeles signifikant. Vi forventet at sterk stat ville være en viktig sak for innvandrere og at holdninger til denne saken derfor ville bidra til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier enn etniske nordmenn (H_{2B}). Resultatene viser at koeffisienten minker, og vi kan dermed si at hypotesen kan bekrefte.

Når vi inkluderer holdninger i den ideologiske dimensjonen «religiøs-sekulær», øker den estimerte avstanden mellom innvandrere og etniske nordmenn til 11,3 prosentpoeng fra utgangspunktet på omtrent 10 prosentpoeng og er svært signifikant, med en p-verdi mindre enn 0.001. Dermed bekrefte den tredje hypotesen (H_{3B}): *Innvandrerens holdninger i den ideologiske dimensjonen «religiøs-sekulær» bidrar ikke til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier.* Selv om denne avstanden er signifikant kan vi ikke si at holdninger

i denne dimensjonen bidrar til å forklare innvandreres venstreorienterte stemmemønster fordi den estimerte avstanden ikke blir mindre. Resultatene taler også i noen grad mot innvandreres partivalg. Ifølge nærhetsstemmingsteorien vil innvandrere velge partier med holdninger som ligger nærmere deres egne dersom de anser saken som viktig, og den står høyt på listen over prioriteringer. Partiene til venstre for midten fremmer imidlertid ikke religiøse holdninger (Arbeiderpartiet, 2017; Rødt, 2017; SV, 2017). Det er derfor grunn til å anta at denne saken og ideologiske dimensjonen ikke er den viktigste for innvandrerbefolkningen eller at velgerne som anser denne saken som viktig, velger den bort til fordel for noe de mener er viktigere. Det er med andre ord ikke denne dimensjonen som avgjør innvandreres partivalg. Samtidig er det viktig å påpeke at de fleste politiske partiene i Norge mer eller mindre er enige om homofilisaken og ikke fremmer religiøse verdier, noe som gir få valgalternativer dersom velgerne egentlig ønsker å stemme på et parti som i større grad baserer seg på religiøse verdier. Kristelig folkeparti det eneste av partiene på Stortinget som eksplisitt fremmer religiøse holdninger og verdier (Kristelig folkeparti, 2017.). Dermed underbygger ikke dette funnet teorien om nærhetsstemming. Det er også viktig å understreke at vi kun måler holdninger til én spesifikk sak innenfor denne ideologiske dimensjonen, og at vi derfor ikke fanger opp denne dimensjonen så godt. Det vi kan trekke ut fra dette er en indikasjon på hvor viktig dimensjonen er for velgere med og uten innvandrerbakgrunn og hvorvidt den er avgjørende for deres partivalg. Ifølge resultatene forklarer ikke denne dimensjonen hvorfor innvandrere og er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier, selv om det er mest uenighet mellom de to gruppene i denne politiske saken, som vist i tabell 1 på side 18.

Den estimerte avstanden mellom innvandrere og etniske nordmenn minker minimalt fra utgangspunktet når vi inkluderer holdninger til innvandring. Koeffisienten tilsvarer fremdeles en avstand på omtrent 10 prosentpoeng. Avstanden er svært signifikant med en p-verdi mindre enn 0.001. Vi kan dermed ikke bekrefte den fjerde hypotesen: (H_{4B}) *Innvandringssaken er viktig for innvandrere og bidrar til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på venstrepartier enn etniske nordmenn.* Det er tydelig at dette er en av dimensjonene som skiller innvandrere og etniske nordmenn mest fra hverandre, og det kan virke som at innvandringsdimensjonen har signifikant betydning for innvandreres partivalg. Som diskutert tidligere, er det problematisk å forklare innvandreres partivalg ut fra dimensjonen «religiøs-sekulær», da partivalget ikke samsvarer med holdningene. Innvandringssaken er imidlertid mer i tråd med partivalget, og kan dermed i større grad forklare partivalget. Samtidig er det nødvendig å understreke at holdningene til dette stridsspørsmålet måles gjennom flere ulike

variabler, mens flere av de andre ideologiske dimensjonene kun måles gjennom én enkelt variabel. Dette kan ha påvirket resultatet i den forstand at flere variabler gir et mer nyansert bilde av en respondents holdninger til en sak enn det ett enkelt spørsmål gjør. Likevel ser vi at avstanden har minket svært lite sammenlignet med utgangspunktet, hvilket tyder på at dette spørsmålet bidrar lite til å forklare innvandreres venstreorienterte partivalg.

4.3 Forklarer forskjeller mellom innvandrere og etniske nordmenns holdninger innvandreres stemmemønster?

Regresjonsanalysene viser at innvandrere og nordmenn har mest ulike holdninger til religiøse saker og innvandring, men kun spørsmålene om religion gir en estimert avstand som er større enn utgangspunktet. Det viser seg at sakene der avstanden er størst bidrar minst til å forklare at innvandrere er mer tilbøyelige enn etniske nordmenn til å stemme på partier på venstresiden i den norske politikken. Det er med andre ord kun to av sakene vi kontrollerer for som ser ut til å være årsaker til at innvandrere viser et slikt stemmemønster. I tillegg måles de holdningene som bidrar til å forklare mønsteret kun gjennom én variabel, mens sakene som ikke forklarer mønsteret blir målt gjennom flere. Dette kan også ha hatt utslag på resultatene. Det er mulig at heller ikke holdninger til saker innenfor dimensjonene «offentlig-privat» og klima/miljø ville vært årsak til at innvandrere er mer tilbøyelige til å stemme på partiene på venstresiden dersom disse hadde blitt målt gjennom flere saker. I tillegg er det disse dimensjonene som er minst signifikante, selv om p-verdiene er under 0,05. Vi kan imidlertid ikke si at resultatene våre bekrefter at holdninger til politiske stridsspørsmål forklarer innvandreres stemmemønster. Dette kan tyde på at det er andre faktorer som spiller inn som kan forklare dette mønsteret bedre. Funnet underbygger Bergh og Bjørklund (2011) sin konklusjon om at ideologiske holdninger kun kan forklare en brøkdel av velgeres stemmemønster. De finner at etnisk stemming og gruppestemming bedre forklarer innvandreres stemmemønster og at ideologi har lite betydning for innvandreres partivalg (Bergh & Bjørklund, 2011).

Det er imidlertid nødvendig å påpeke at bildet kunne sett annerledes ut dersom vi hadde hatt mulighet til å skille mellom ulike grupper innvandrere. I vårt tilfelle er muligheten til stede for at ulike grupper innvandreres holdninger «utjevner» hverandre i noen grad og derfor ikke forklarer innvandreres tendens til å stemme til venstre for midten. For eksempel vil kanskje innvandrere fra Sverige ha likere holdninger og ha et stemmemønster som i større grad ligner etniske nordmenns, mens innvandrere fra strengt kristne eller muslimske land vil ha holdninger som skiller seg mer fra etniske nordmenns og dermed også skaper et større gap mellom gruppene. Dette er noe vi ikke har hatt mulighet til å teste i vår analyse.

Teoriene om saksstemmegiving hevder at velgere stemmer ut fra enkelte politiske stridsspørsmål, og stemmer på det partiet som ligger nærmest deres holdninger (proximity voting). Funnene i analysen viser tydelige forskjeller i innvandrere og etniske nordmenns holdninger, og vi kan derfor bekrefte den første delen av problemstillingen; innvandrere og etniske nordmenn har ulike holdninger i de ideologiske dimensjonene. Analysen tyder imidlertid på at saksstemmegiving ikke er hovedforklaringen på innvandreres stemmemønstre. Det kan tenkes at et annet datasett, flere respondenter med innvandrerbakgrunn og flere variabler som dreier seg spesifikt om de politiske stridsspørsmålene vi har undersøkt her, vil gi andre resultater og ha større forklaringskraft som gir støtte til teorien om saksstemmegiving. Vi kan imidlertid kun si at empirien støtter teoriene til en viss grad, og at dersom teorien stemmer, er det ikke de sakene vi har undersøkt som er avgjørende for innvandreres stemmegiving. Ikke alle de ideologiske holdningene samsvarer med innvandrernes partivalg. Samtidig viser resultatene at avstanden mellom innvandrere og etniske nordmenn nesten ikke forandres hvis vi kontrollerer for sosial bakgrunn, men varierer noe når vi kontrollerer for holdninger. Det tyder på at holdninger betyr mer enn sosial bakgrunn for å forklare gapet i partivalg.

Vi kan likevel argumentere for at de ideologiske dimensjonene kan være nyttige for å illustrere innvandreres og etniske nordmenns holdninger i ulike politiske spørsmål. Selv om holdningene til sakene i de ideologiske dimensjonene vi har testet for ikke har store utslag, viser det likevel at de har noe betydning for forskjellene mellom etniske nordmenns og innvandreres stemmegiving. Gapet blir imidlertid aldri redusert mye, hvilket tyder på at politiske holdninger og ideologiske dimensjoner ikke er hovedforklaringen på hvorfor innvandrere i større grad enn etniske nordmenn stemmer på partiene til venstre for midten. Vi kan heller ikke avskrive ideologiske dimensjoner og politiske enkeltsaker som forklaring basert på våre resultater da vi kun tester et fåtall politiske sakers og holdningers påvirkning på den estimerte avstanden mellom etniske nordmenn og innvandrere.

5.0 Konklusjon

Vi startet med et mål om å undersøke om velgere med innvandrerbakgrunn har andre holdninger til politiske saker enn velgere uten innvandrerbakgrunn og om dette forklarer hvorfor velgere med innvandrerbakgrunn stemmer på partiene til venstre for midten i større grad enn etniske nordmenn. Analysen vi nå har foretatt viser at velgere med og uten innvandrerbakgrunn plasserer seg ulikt på de ideologiske dimensjonene vi har undersøkt og at siden gapet mellom innvandrere og etniske nordmenn varierer ettersom vi inkluderer ulike holdningsspørsmål, kan

vi si at politiske holdninger til en viss grad forklarer forskjellene i partipreferanser. Likevel forklarer det ikke alt, og som Bergh og Bjørklund (2010), viser analysen at det ikke alltid er samsvar mellom ideologiske holdninger og valg av parti. I tillegg er ikke innholdsvaliditeten og reliabiliteten til alle variablene så gode at vi kan trekke en sikker konklusjon basert på funnene.

Videre ville det være interessant å undersøke hvordan innvandrere og nordmenn plasserer seg i flere konkrete saker i norsk politikk. I tillegg vil det være aktuelt å skille mellom ulike innvandrergupper for å undersøke om vi får mer eller mindre polariserte holdninger, og om landbakgrunn har betydning for velgernes holdninger i de ideologiske dimensjonene.

6.0 Litteraturliste

- Ansolahehere, S., J. Rodden & J. M. Snyder, Jr. (2008). The Strength of Issues: Using Multiple Measures to Gauge Preference Stability, Ideological Constraint, and Issue Voting. *The American Political Science Review*, 102(2), 215-232.
doi:10.1017/S0003055408080210
- Arbeiderpartiet. (2017). *Kortversjon partiprogram*. Hentet fra https://res.cloudinary.com/arbeiderpartiet/image/upload/v1/ievv_filestore/18a897dea9474261a6b7002c11c1f0e4988146325c3b4d7184f2c1c2f9107fe4
- Aronsen, Brage (red.). (2017). *Fellesskap fungerer: Fakta og argumenter i kampen mot forskjells-Norge*. Larvik: Forlaget Rødt. Hentet fra <https://roedt.no/forskjells-norge>
- Barstad, Anders. (2019, 5. august). *Er religiøse innvandrere mindre integrert?* Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/er-religiose-innvandrere-mindre-integrert>
- Bergh, Johannes & Tor Bjørklund. (2011). The Revival of Group Voting: Explaining the Voting Preferences of Immigrants in Norway. *Political Studies*, 59(2), 308-327.
doi:10.1111/j.1467-9248.2010.00863.x
- Bull, Edvard. (1968). Industrien og arbeiderklassen; Arbeiderbevegelsens forløpere; Landsorganisasjonen; Vekst; Ideologi. I E. Bull, *Norsk fagbevegelse: oversikt over fagorganisasjonens utvikling* (2.utg., s. 27-110). Oslo: Tiden.
- Campbell, A., P.E. Converse, W.E. Miller & D. E. Stokes. (1960). Theoretical Orientation. I A. Campbell, P.E. Converse, W.E. Miller & D. E. Stokes, *The American Voter* (1.utg, s.18-37). New York: Wiley.
- Carmines, Edward G. & James A. Stimson. (1980). The Two Faces of Issue Voting. *The American Political Science Review*, 74(1), 78-91.
DOI: <https://doi.org/10.2307/1955648>

Dalton, Russel J. (2002a). Attitudes and Electoral Behavior. I Russell J. Dalton, *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies* (3.utg., s. 195-214). New York: Chatham House Publishers.

Dalton, Russel J. (2002b). The Social Basis of Party Support. I Russell J. Dalton, *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies* (3.utg., s. 195-214). New York: Chatham House Publishers.

Downs, A. (1957). *An Economic theory of democracy*. New York: Harper and Row.

European Social Survey. (2002, 11. september). *Den europeiske samfunnsundersøkelsen: Spørreskjema*. Hentet fra https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round1/fieldwork/norway/ESS1_questionnaires_NO.pdf

European Social Survey. (2004). *Intervjuskjema i Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2004*: Hentet fra: https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round2/fieldwork/norway/ESS2_questionnaires_NO.pdf

European Social Survey. (2006). *Intervjuskjema - Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2006*. Hentet fra: https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round3/fieldwork/norway/ESS3_main_interviewer_and_contact_form_questionnaires_NO.pdf

European Social Survey. (2008). *Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008: Spørreskjema*. Hentet fra: https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round4/fieldwork/norway/ESS4_main_interviewer_and_contact_form_questionnaires_NO.pdf

European Social Survey. (2010). *Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2010: Spørreskjema*. Hentet fra: https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round5/fieldwork/norway/ESS5_questionnaires_NO.pdf

European Social Survey. (2012). *Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2012:*

Spørreskjema. Hentet fra:

https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round6/fieldwork/norway/ESS6_questionnaires_and_contact_form_NO.pdf

European Social Survey. (2014). *Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2014:*

Spørreskjema. Hentet fra:

https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round7/fieldwork/norway/ESS7_questionnaires_and_contact_form_NO.pdf

European Social Survey. (2016/2017). *Norwegian Questionnaire: Round 8, 2016/2017.*

Hentet fra:

https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round8/fieldwork/norway/ESS8_questionnaires_NO.pdf

European Social Survey. (2018/2019). *Norwegian Questionnaire: Round 9, 2018/2019.*

Hentet fra:

https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round9/fieldwork/norway/ESS9_questionnaires_NO.pdf

European Social Survey, a. (n.d.). *About European Social Survey European Research*

Infrastructure – ESS ERIC. Hentet fra <https://www.europeansocialsurvey.org/about/>

European Social Survey, b. (n.d.). *The Source Questionnaire Development*. Hentet fra

https://www.europeansocialsurvey.org/methodology/ess_methodology/source_questionnaire/source_questionnaire_development.html

European Social Survey, c. (n.d.). *Sampling*. Hentet fra

https://www.europeansocialsurvey.org/methodology/ess_methodology/sampling.html

European Social Survey, d. (n.d.). *Data Collection*. Hentet fra

https://www.europeansocialsurvey.org/methodology/ess_methodology/data_collection.html

- European Social Survey, e. (n.d.). *Data Quality Assessment*. Hentet fra https://www.europeansocialsurvey.org/methodology/ess_methodology/data_quality.html
- Franklin, Mark. (2009). The Decline of Cleavage Politics. I M. Franklin; T. Mackie og H. Valen (red.) *Electoral Change: Responses to evolving social and attitudinal structures in western countries* (2.utg. s.381-402). Colchester: ECPR Press.
- Fremskrittspartiet. (2017). *Prinsipp- og handlingsprogram: 2017-2021*. Hentet fra <https://www.frp.no/hva-vi-mener/prinsipp-og-handlingsprogram>
- Gerber, D.; S. Nicolet & P. Sciarini. (2015). Voters are not fools, or are they? Party profile, individual sophistication and party choice. *Cambridge University Press*, 7(1), 145-165. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1755773914000113>
- Holmøy, Aina & Kjersti S. Wiggen. (2017, 24. mai). *Dokumentasjonsrapport: Levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn i 2016*. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekarsundersokelsen-blant-personer-med-innvandrerbakgrunn-2016>
- Høyre. (2017). *Vi tror på Norge: Høyres program for 2017-2021*. Hentet fra <https://hoyre.no/politikk/program/>
- Inglehart, Ronald. (1977). *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2019, 6.januar). *Innvandrerbefolkningen i Norge*. Hentet fra <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/innvandrere-og-integrering/innvandrerbefolkningen-i-norge/>
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2020, 30.januar). *Innvandrere i arbeidslivet*. Hentet fra <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/kunnskapsoversikt/innvandrere-i-arbeidslivet/>

- Kinder, Donald R. & D. Roderick Kiewiet (1981). Sociotropic Politics: the American Case. *British Journal of Political Science*, 11(2), 129-161. Hentet fra https://www.jstor.org/stable/193580?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Kleven, Øyvinn. (2019, 21. juni). *Innvandrere og stortingsvalget 2017: Velgeratferd blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre sammenliknet med øvrig befolkning* (SSB rapport 17/2019). Hentet fra: <https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-og-stortingsvalget-2017>
- Kristelig folkeparti. (2017, 27.-30. april). *KrFs stortingsprogram 2017-2021: Det handler om Mennesker*. Hentet fra <https://www.krf.no/globalassets/vedlegg/politiske-dokumenter/politisk-program/stortingsprogram-krf-2017-2021.pdf>
- Lachat, Romain. (2011). Electoral Competitiveness and Issue Voting. *Political Behavior*, 33(4), 645-663. DOI: 10.1007/s11109-010-9151-8
- Lamare, J. Ryan (2010). Union Influence on Voter Turnout: Results from Three Los Angeles County Elections. *Industrial and Labor Relations Review*, 63(3), 454-470. Hentet fra https://www.jstor.org/stable/40649712?seq=3#metadata_info_tab_contents
- MacDonald, S.E; O. Listhaug & G. Rabinowitz. (1991). Issues and Party Support in Multiparty Systems. *The American Political Science Review*, 85(4), 1107-1131. DOI: 10.2307/1963938
- Merrill, Samuel & Bernard Grofman. (1999). Introduction. I S. Merrill & B. Grofman, A *Unified Theory of Voting: Directional and Proximity Spatial Models* (s. 1-16). Cambridge: Cambridge University Press.
- Nergaard, Kristine. (2020). *Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2017/2018* (Fafo-notat 2020:02). Hentet fra <https://fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-notater/item/organisasjonsgrader-tariffavtaledekning-og-arbeidskonflikter-2017-2018>

- Nieuwbeerta, Paul & Nan Dirk De Graaf. (1999). Traditional Class Voting in Twenty Postwar Societies. In Geoffrey Evans (red.) *The End of Class Politics?: class voting in a comparative context* (s. 23-58). New York: Oxford University Press.
- Rabinowitz, George & Stuart E. MacDonald. (1989). A Directional Theory of Issue Voting. *The American Political Science Review*, 83(1), 93-121.
DOI: <https://doi.org/10.2307/1956436>
- Rattsø, Jørn & Rune J. Sørensen. (2016). Public–private political cleavage: what happens after retirement? *Public Choice*, 166(3), 315-333. DOI: 10.1007/s11127-016-0324-9
- Ringdal, Kristen. (2013). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rokkan, Stein & Seymour Lipset. (1967). *Party Systems and Voter Alignments: Cross-national Perspectives*. New York: Free Press
- Rokkan, Stein & Henry Valen. (1964). Regional Contrasts in Norwegian Politics: A Review of Data from Official Statistics and from Sample Surveys. I E. Allardt & Y. Littunen, *Cleavages, Ideologies and Party Systems: Contributions to Comparative Political Sociology*. Helsinki: Transactions of the Westermarck Society.
- Saggar, Shamit. (2002). *Race and Representation: Electoral Politics and Ethnic Pluralism in Britain*. Manchester: Manchester University Press.
- Sigelman, L., Sigelman, C. & Bullock, D. (1991). Reconsidering Pocketbook Voting: An Experimental Approach. *Political Behavior*, 13(2), 129-149. Hentet fra www.jstor.org/stable/586038
- Sosialistisk venstreparti. (2017, 19. mars). *SVs arbeidsprogram 2017-2021*. Hentet fra https://www.sv.no/wp-content/uploads/2013/12/170816_Arbeidsprogram-2017-2021.pdf

Thorsen, Lotte R. (2019, 4. juni). *Innvandrere med lav inntekt dårligere stilt enn andre med lav inntekt*. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-med-lav-inntekt-darligere-stilt-enn-andre-med-lav-inntekt>

Valen, Henry. (2009). Norway. I M. Franklin; T. Mackie og H. Valen (red.) *Electoral Change: Responses to evolving social and attitudinal structures in western countries* (2.utg. s.307-325). Colchester: ECPR Press.

Aardal, Bernt (2015). Offentlig opinion- folkets vilje eller tilfeldige ytringer? I B. Aardal & J. Bergh (red.) *Valg og velgere: En studie av stortingsvalget 2013* (s. 49-75). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Aardal, B.; J. Bergh & A. Haugsgjerd. (2019). Politiske stridsspørsmål, ideologiske dimensjoner og stemmegivning. I J. Bergh & B. Aardal (Red.) *Velgere og valgkamp: En studie av stortingsvalget 2017* (s.44-80). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

7.0 Appendiks

7.1 Variabler om sosialstønad og sosial utjevning i ESS-runder

. tab sbstrec essround

Social benefits/services place too great strain on economy	ESS round		Total
	4. 4	8. 8	
1. Agree strongly	28	76	104
2. Agree	362	406	768
3. Neither agree nor	444	450	894
4. Disagree	623	505	1,128
5. Disagree strongly	80	93	173
Total	1,537	1,530	3,067

. tab sbeqsoc essround

Social benefits/services lead to a more equal society	ESS round		Total
	4. 4	8. 8	
1. Agree strongly	81	126	207
2. Agree	953	916	1,869
3. Neither agree nor	323	322	645
4. Disagree	173	152	325
5. Disagree strongly	8	13	21
Total	1,538	1,529	3,067

. tab dfincac essround

Large differences in income acceptable to reward talents and efforts	ESS round		Total
	4. 4	8. 8	
1. Agree strongly	113	87	200
2. Agree	701	586	1,287
3. Neither agree nor	398	357	755
4. Disagree	294	417	711
5. Disagree strongly	40	92	132
Total	1,546	1,539	3,085

. tab smdfslv essround

For fair society, differences in standard of living should be small	ESS round		Total
	4. 4	8. 8	
1. Agree strongly	109	142	251
2. Agree	755	808	1,563
3. Neither agree nor	344	328	672
4. Disagree	304	244	548
5. Disagree strongly	30	18	48
Total	1,542	1,540	3,082

. tab sbbsntx essround

Social benefits/services cost businesses too much in taxes/charges	ESS round		Total
	4. 4	8. 8	
1. Agree strongly	70	32	102
2. Agree	450	320	770
3. Neither agree nor	491	418	909
4. Disagree	486	643	1,129
5. Disagree strongly	31	101	132
Total	1,528	1,514	3,042

. tab sblazy essround

Social benefits/services make people lazy	ESS round		Total
	4. 4	8. 8	
1. Agree strongly	88	99	187
2. Agree	580	549	1,129
3. Neither agree nor	440	442	882
4. Disagree	399	393	792
5. Disagree strongly	37	51	88
Total	1,544	1,534	3,078

. tab sbprvpv essround

Social benefits/services prevent widespread poverty	ESS round		Total
	4. 4	8. 8	
1. Agree strongly	102	170	272
2. Agree	904	886	1,790
3. Neither agree nor	319	305	624
4. Disagree	203	151	354
5. Disagree strongly	12	21	33
Total	1,540	1,533	3,073

7.2 Velgere med og uten innvandrerbakgrunn: stemmer på partier

. tab partistemme_alle if innvandrerbakgrunn==0

partistemme_alle	Freq.	Percent	Cum.
0	5,506	58.17	58.17
1	3,960	41.83	100.00
Total	9,466	100.00	

. tab partistemme_alle if innvandrerbakgrunn==1

partistemme_alle	Freq.	Percent	Cum.
0	189	47.73	47.73
1	207	52.27	100.00
Total	396	100.00	

7.3 Regresjoner

1. Bivariat regresjonsanalyse av partistemmer og innvandrerbakgrunn

Source	SS	df	MS	Number of obs	=	9,862
Model	4.14187942	1	4.14187942	F(1, 9860)	=	17.00
Residual	2402.17175	9,860	.243627966	Prob > F	=	0.0000
Total	2406.31363	9,861	.244023286	R-squared	=	0.0017
				Adj R-squared	=	0.0016
				Root MSE	=	.49359

partistemme_alle	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
innvandrerbakgrunn	.104388	.0253172	4.12	0.000	.0547611 .1540148
_cons	.4183393	.0050732	82.46	0.000	.4083948 .4282838

2. Multipl regressjonsanalyse: Partistemme, innvandrerbakgrunn og sosial bakgrunn

Source	SS	df	MS	Number of obs	=	9,654
Model	93.6273372	7	13.3753339	F(7, 9646)	=	57.01
Residual	2262.99665	9,646	.234604671	Prob > F	=	0.0000
Total	2356.62399	9,653	.244133843	R-squared	=	0.0397
				Adj R-squared	=	0.0390
				Root MSE	=	.48436

partistemme_alle	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
innvandrerbakgrunn	.1012296	.0254351	3.98	0.000	.0513715 .1510877
utdannelsesniva	.000963	.0046606	0.21	0.836	-.0081728 .0100988
kvinne	.0731084	.0099717	7.33	0.000	.0535618 .0926549
yrbrn	-.0002136	.0003387	-0.63	0.528	-.0008776 .0004503
pdwrk	-.0116389	.0131232	-0.89	0.375	-.0373632 .0140855
medlem_fagforening	.170389	.0103134	16.52	0.000	.1501726 .1906054
inntekt_alle	-.0082713	.0018663	-4.43	0.000	-.0119296 -.004613
_cons	.7760163	.6585151	1.18	0.239	-.5148115 2.066844

3. Multipl regressionanalyse: Partistemme, innvandrerbakgrunn, sosial bakgrunn og viktig å ta vare på miljøet

Linear regression		Number of obs	=	9,180
		F(8, 9171)	=	58.52
		Prob > F	=	0.0000
		R-squared	=	0.0456
		Root MSE	=	.48308

partistemme_alle	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
innvandrerbakgrunn	.0778492	.0271297	2.87	0.004	.0246689	.1310296
utdannelsesniva	-.0025035	.0048032	-0.52	0.602	-.0119188	.0069118
kvinne	.0743977	.0102368	7.27	0.000	.0543313	.0944641
yrbrn	.0001505	.0003518	0.43	0.669	-.0005391	.0008401
pdwrk	-.0046849	.013626	-0.34	0.731	-.031395	.0220251
medlem_fagforening	.1676947	.0104764	16.01	0.000	.1471585	.1882308
inntekt_alle	-.0075818	.0019093	-3.97	0.000	-.0113245	-.0038391
impenv	-.0373067	.0047038	-7.93	0.000	-.0465271	-.0280863
_cons	.1593091	.6820101	0.23	0.815	-1.177583	1.496201

4. Multipl regressionanalyse: Partistemme, innvandrerbakgrunn, sosial bakgrunn, viktig å ta vare på miljøet og viktig med en sterk stat som sikrer trygghet

Linear regression		Number of obs	=	9,140
		F(9, 9130)	=	54.27
		Prob > F	=	0.0000
		R-squared	=	0.0473
		Root MSE	=	.48268

partistemme_alle	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
innvandrerbakgrunn	.0716231	.0271039	2.64	0.008	.0184934	.1247528
utdannelsesniva	-.0003105	.0048652	-0.06	0.949	-.0098474	.0092263
kvinne	.0735808	.0102587	7.17	0.000	.0534715	.0936901
yrbrn	.0000681	.0003536	0.19	0.847	-.0006251	.0007612
pdwrk	.0005517	.0136786	0.04	0.968	-.0262614	.0273647
medlem_fagforening	.1665642	.0104998	15.86	0.000	.1459823	.1871462
inntekt_alle	-.0071866	.0019175	-3.75	0.000	-.0109453	-.0034279
impenv	-.0332298	.0048171	-6.90	0.000	-.0426725	-.0237872
ipstrgv	-.017192	.0042418	-4.05	0.000	-.0255068	-.0088771
_cons	.3470505	.6860453	0.51	0.613	-.9977518	1.691853

5. Multippel regresjonsanalyse: Partistemme, innvandrerbakgrunn, sosial bakgrunn, viktig å ta vare på miljøet, viktig med en sterk stat som sikrer trygghet, homofile og lesbiske bør få leve som de vil og religion.

Linear regression		Number of obs	=	9,086	
		F(13, 9072)	=	83.72	
		Prob > F	=	0.0000	
		R-squared	=	0.0871	
		Root MSE	=	.47256	
partistemme_alle	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
innvandrerbakgrunn	.112487	.0281692	3.99	0.000	.057269 .1677051
utdannelsesniva	-.0031058	.0048355	-0.64	0.521	-.0125845 .0063729
kvinne	.0925156	.0104268	8.87	0.000	.0720766 .1129545
yrbrn	-.0016529	.0003617	-4.57	0.000	-.0023619 -.0009439
pdwrk	-.0034234	.013473	-0.25	0.799	-.0298335 .0229867
medlem_fagforening	.1641663	.0103443	15.87	0.000	.143889 .1844435
inntekt_alle	-.0072508	.0018892	-3.84	0.000	-.010954 -.0035476
impenv	-.0329933	.0047699	-6.92	0.000	-.0423433 -.0236433
ipstrgv	-.0195894	.0041848	-4.68	0.000	-.0277925 -.0113862
freehms	-.0455006	.005754	-7.91	0.000	-.0567798 -.0342214
rlgatnd	.0273158	.0054559	5.01	0.000	.0166211 .0380106
pray	.0178414	.0033037	5.40	0.000	.0113653 .0243175
rlgdgr	-.0099477	.0026355	-3.77	0.000	-.0151138 -.0047816
_cons	3.595394	.7072479	5.08	0.000	2.209028 4.981759

6. Multippel regresjonsanalyse: Partistemme, innvandrerbakgrunn, sosial bakgrunn, viktig å ta vare på miljøet, viktig med en sterk stat som sikrer trygghet og homofile og lesbiske bør få leve som de vil, religion og holdninger til innvandring.

Linear regression		Number of obs	=	8,989	
		F(15, 8973)	=	85.43	
		Prob > F	=	0.0000	
		R-squared	=	0.1010	
		Root MSE	=	.469	
partistemme_alle	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
innvandrerbakgrunn	.100126	.0278715	3.59	0.000	.0454916 .1547604
utdannelsesniva	-.0157068	.0049287	-3.19	0.001	-.0253681 -.0060454
kvinne	.1017249	.0104454	9.74	0.000	.0812495 .1222003
yrbrn	-.0015108	.0003607	-4.19	0.000	-.0022179 -.0008037
pdwrk	-.012127	.0134964	-0.90	0.369	-.038583 .0143289
medlem_fagforening	.1601073	.0103555	15.46	0.000	.1398081 .1804065
inntekt_alle	-.0077388	.0018829	-4.11	0.000	-.0114298 -.0040479
impenv	-.0275429	.0047753	-5.77	0.000	-.0369035 -.0181822
ipstrgv	-.0234811	.0042041	-5.59	0.000	-.031722 -.0152401
freehms	-.0312943	.0058726	-5.33	0.000	-.0428058 -.0197827
rlgatnd	.0277996	.005464	5.09	0.000	.0170889 .0385102
pray	.0175048	.0033197	5.27	0.000	.0109975 .0240122
rlgdgr	-.010628	.0026372	-4.03	0.000	-.0157975 -.0054584
tillat_innvandring	-.033564	.0078103	-4.30	0.000	-.0488739 -.0182541
holdning_innvandring	.0252729	.0026918	9.39	0.000	.0199964 .0305494
_cons	3.265346	.7062576	4.62	0.000	1.88092 4.649772

